MAE`R CHWYLDRO YN CAEL EI GARIO`N Y GALON, I FARW DROSTO, I NID AR Y GWEFUSAU, I FYW WRTHO - NO PASARAN!

HONDURAS

Y 19eg o Orffennaf, 1979 oedd *dio de alegria* yn Nicaragua - diwrnod llawenydd. Ddau niwrnod ynghynt cipiodd y *Frente Sandinista de Liberacion Nacional* (**FSLN**) y brifddinas Managua a daeth 46 mlynedd o reolaeth creulon ac unbeniaethol y teulu Somoza i ben. Ffodd yr unben Anastasio Somoza Debayle, neu *Tacho*, o Nicaragua a sefydlwyd llywodraeth dros dro o bum person i reoli`r wlad. Ar y 19eg o Orffennaf ganed *Nicaragua libre*, ac yn ystod y blynyddoedd nesaf aeth llywodraeth y Sandinista ati i gyflwyno rhaglen radical a sosialaidd i wella safonau byw pobl oedd wedi byw dan orthrwm yn rhy hir. Mae hanes chwyldro`r Sandinista yn codi dau bwynt pwysig: yn gyntaf mae`n dangos sut y gall llywodraeth gwlad fechan o dair miliwn o bobl fel Nicaragua gyflwyno newidiadau chwyldroadol i gael gwared ar anghyfiawnder cymdeithasol. Yn ail, mae`n dangos unwaith yn rhagor sut mae`r CIA, braich derfysgol Arlywydd Unol Daleithiau`r America yn gweithredu pan nad yw`n cytuno â llywodraeth gwlad dramor.

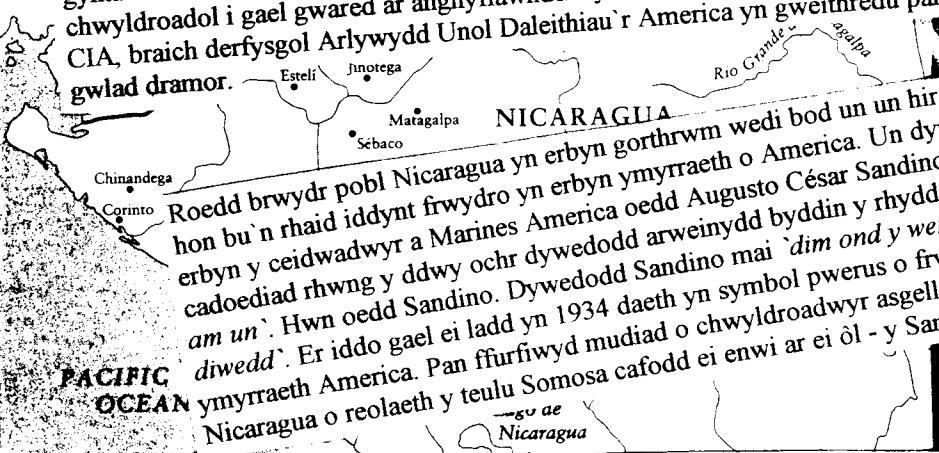

Roedd brwydr pobl Nicaragua yn erbyn gorthrwm wedi bod un un hir. Yn ystod dauddegau a thridegau`r ganrif hon bu`n rhaid iddynt frwydro yn erbyn ymyrraeth o America. Un dyn wnaeth ymladd ar ochr y rhyddfrydwyr yn erbyn y ceidwadwyr a Marines America oedd Augusto César Sandino - y dyn bychan gyda`r het fawr. Pan gafwyd cadoediad rhwng y ddwy ochr dywedodd arweinydd byddin y rhyddfrydwyr `*mae fy milwyr i gyd yn ildio heblaw am un*`. Hwn oedd Sandino. Dywedodd Sandino mai `*dim ond y werin a`r gweithwyr sy`n fodlon brwydro hyd y diwedd*`. Er iddo gael ei ladd yn 1934 daeth yn symbol pwerus o frwydr y werin yn erbyn gorthrwm, ac yn ymyrraeth America. Pan ffurfiwyd mudiad o chwyldroadwyr asgell chwith yn 1956 i ymladd dros ryddhau Nicaragua o reolaeth y teulu Somosa cafodd ei enwi ar ei ôl - y Sandinista.

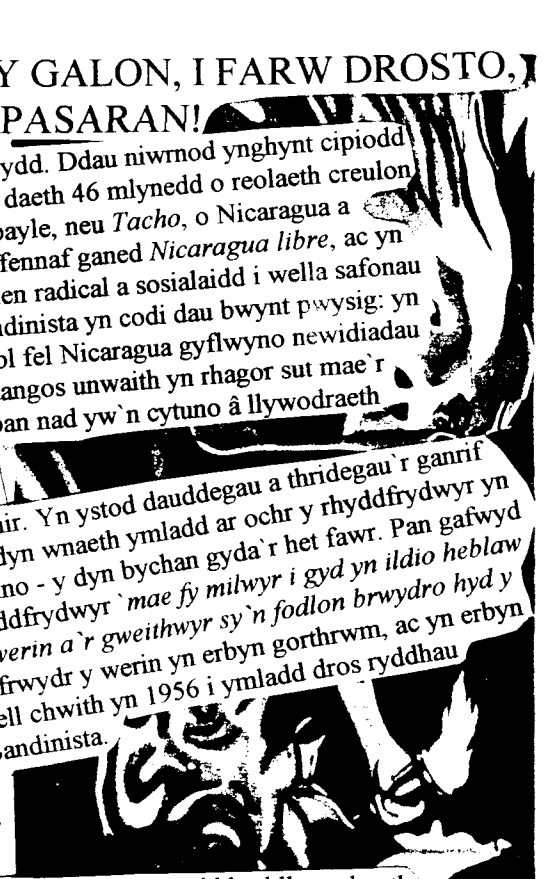

Fu`r Sandinista ddim yn llwyddiannus iawn ar y dechrau, ac un o`r rhesymau dros hyn oedd bod llywodraeth unbeniaethol Somosa yn derbyn cefnogaeth y wlad `ddemocrataidd` fwyaf pwerus yn y byd - Unol Daleithiau`r America. Cafodd llawer o`r arweinwyr eu carcharu, gan gynnwys Daniel Ortega. Un digwyddiad sy`n dangos pa mor fentrus oedd chwyldroadwyr y Sandidnista oedd pan aethon nhw i barti yn nhy un o uwch swyddogion Somosa mewn gwisg ffansi a herwgipio llawer o bobl pwysig. Yn dilyn hyn cafodd y gwystlon eu rhyddhau, a rhyddhaodd y llywodraeth Daniel Ortega a nifer o garcharorion eraill. Erbyn y 1970`au roedd y Sandinista yn ennill tir ymhlith y bobl gyffredin wrth i`r Somosa ieuengaf reoli yn fwy creulon, ac wrth i dlodi waethygu collodd Somosa gefnogaeth America. Wedi brwydr hir gorymdeithiodd yr FSLN i mewn i`r brif ddinas yn fuddugoliaethus, a dechreuodd y chwyldro mwyf cyffrous ers i Fidel Castro ddod i reoli Cuba ugain mlynedd ynghynt.

Carlos Fonseca

Nid ffanatics Marcsaidd oedd y Sandinista, ac fel Fidel yn Cuba ac Allende yn Chile doedden nhw ddim yn mynd i greu chwyldro allan o lyfr syniadau. Credent mewn hawliau sifil, credent mewn dosbarthu cyfoeth yn deg, a chredent mai barn y bobl oedd yn bwysig. Credent yn gryf mewn brwydro yn erbyn imperialaeth America, ac fel y dywedodd Castro... *Mae Grenada, Nicaragua a Cuba yn dri chawr sy`n codi i amddiffyn eu hawl i gael sofraniaeth, annibynniaeth a chyfiawnder.* Roedd Cyfansoddiad Nicaragua, gafodd ei gyhoeddi yn 1987 ar ôl proses hir o ymgynghori gyda`r bobl gyffredin yn datgan eu bod am... *greu cymdeithas ble fyddai pobl yn cymryd rhan mewn gwleidyddiaeth, yn cael yr hawl i bleidleisio, yn cael rhyddid mynegiant, a`r hawl i gartref, addysg a gofal iechyd. Rhaid cael economi cymysg gydag amrywiaeth o fathau o eiddo - y wladwriaeth, preifat, cymysg a chyd-weithredol. Y prif nod bob amser fydd LLES Y BOBL.*

Aeth y llywodraeth Sandinista newydd, wnaeth enn etholiadau democrataidd yn 1984, ati felly i ddiwyg wlad. Gwladolwyd dros ddwy filiwn erw o dir ar gy defnydd y werin. Gwladolwyd asedau`r teulu Somo daeth y llywodraeth i reoli bancio a bancio rhyngwladol, a chymrodd y Sandinista reolaeth o ur ddau brif bapur newydd. Diwygiwyd y cyfryngau tc fel eu bod yn cael eu rhedeg yn rhannol breifat, ac y rhannol gan y llywodraeth. Dywedodd Oxfam hyn a lywodraeth y Sandinista. *`O`n profiad ni o weithio mewn 76 o wledydd datblygol, Nicaragua yw un o`r goreuon am ddyfal barhad gan y llywodraeth i well bywydau`r bobl, a`u hannog i gymryd rhan weithre ym mhopeth`*. Cafodd Nicaragua wobr Mudiad Iech y Byd yn 1982 am ddarparu gofal iechyd, ac enillod wobr UNESCO am ddod a`r lefel anllythrennedd o 50% yn 1979, i lai na 15% erbyn 1984.

Ond doedd America ddim yn hapus. Roedden nhw`n ofni`r chwyldro yn Nicaragua, ac yn ofni gweld syniadau sosialaidd yn dod i ganolbarth America. O 1981 ymlaen aeth y CIA ati i greu ac arfogi byddin wrth-chwyldroadol - byddin y Contra. Felly roedd yn rhaid i lywodraeth Sandinista frwydro ar ddau ffrynt - yn gyntaf yn erbyn tlodi o fewn eu gwlad, ac yn ail yn erbyn llywodraeth allanol oedd eisiau gweld pobl y wlad yn aros mewn tlodi.

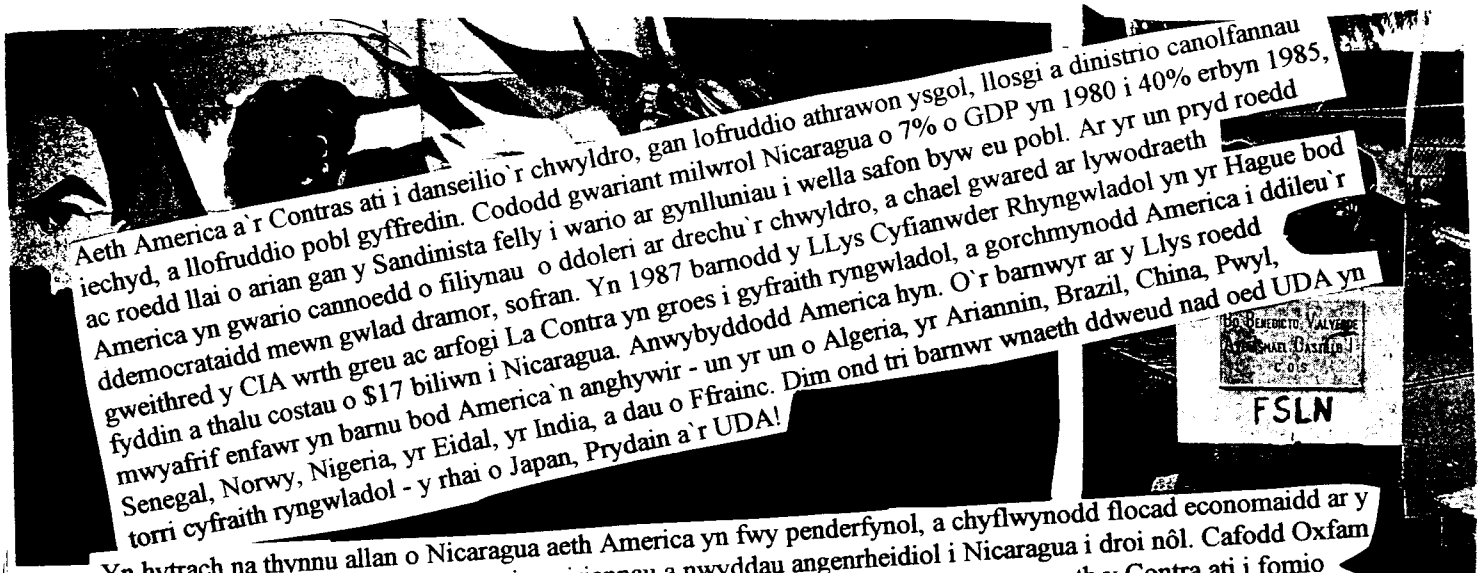

Aeth America a`r Contras ati i danseilio`r chwyldro, gan lofruddio athrawon ysgol, llosgi a dinistrio canolfannau iechyd, a llofruddio pobl gyffredin. Cododd gwariant milwrol Nicaragua o 7% o GDP yn 1980 i 40% erbyn 1985, ac roedd llai o arian gan y Sandinista felly i wario ar gynlluniau i wella safon byw eu pobl. Ar yr un pryd roedd America yn gwario cannoedd o filiynau o ddoleri ar drechu`r chwyldro, a chael gwared ar lywodraeth ddemocrataidd mewn gwlad dramor, sofran. Yn 1987 barnodd y LLys Cyfianwder Rhyngwladol yn yr Hague bod gweithred y CIA wrth greu ac arfogi La Contra yn groes i gyfraith ryngwladol, a gorchmynodd America i ddileu`r fyddin a thalu costau o $17 biliwn i Nicaragua. Anwybyddodd America hyn. O`r barnwyr ar y Llys roedd mwyafrif enfawr yn barnu bod America`n anghywir - un yr un o Algeria, yr Ariannin, Brazil, China, Pwyl, Senegal, Norwy, Nigeria, yr Eidal, yr India, a dau o Ffrainc. Dim ond tri barnwr wnaeth ddweud nad oed UDA yn torri cyfraith ryngwladol - y rhai o Japan, Prydain a`r UDA!

Yn hytrach na thynnu allan o Nicaragua aeth America yn fwy penderfynol, a chyflwynodd flocad economaidd ar y wlad, gan orfodi llongau oedd yn cario peiriannau a nwyddau angenrheidiol i Nicaragua i droi nôl. Cafodd Oxfam America ei hatal rhag anfon hadau i`r wlad, gorfodwyd cwmni IBM i dynnu allan, ac aeth y Contra ati i fomio porthladdoedd a phibelli olew. Erbyn 1986 roedd chwyddiant yn Nicaragua yn 500%. Defnyddiodd y CIA bapur newydd La Prensa fel modd o ledaenu propaganda gwrth-chwyldroadol, a bu`n rhaid i`r Sandinista atal cyhoeddi`r papur. ROedd Reagan yn gweld Nicaragua fel symbol o beth allai ddigwydd mewn gwledydd eraill, ac roedd eisiau dysgu gwers i bobl y wlad fyddai`n ei alluogi i gadw trefn ar yr ardal gyfan. Fel y dywedodd yr Arlywydd, Daniel Ortega... *`Rydyn ni`n ymladd dros Ganolbarth America i gyd. Rydyn ni`n ymladd i gael dweud "Nid eich gardd gefn yw hwn. Ein gwlad ni ydyw"`*. Teithiodd Daniel Ortega a`i wraig i Washington i geisio siarad â Reagan ac esbonio iddo nad oedden nhw`n fygythiad i America, ond cawsant eu gwrthod gan Reagan.

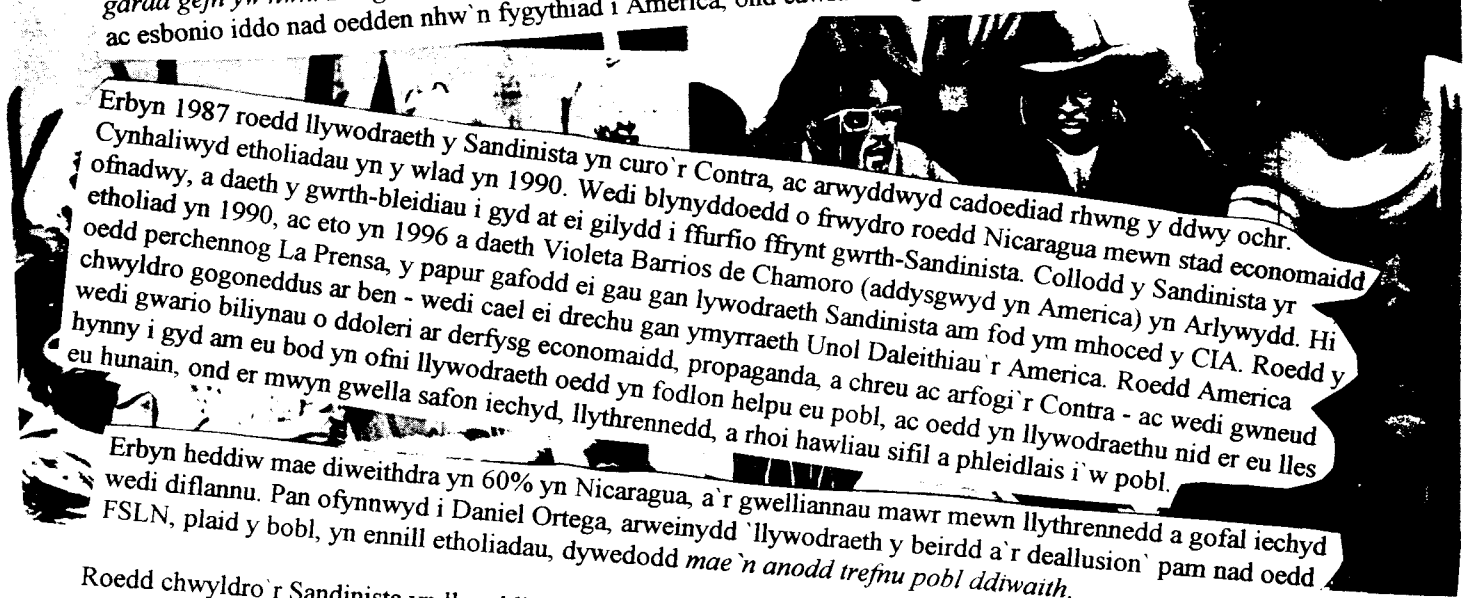

Erbyn 1987 roedd llywodraeth y Sandinista yn curo`r Contra, ac arwyddwyd cadoediad rhwng y ddwy ochr. Cynhaliwyd etholiadau yn y wlad yn 1990. Wedi blynyddoedd o frwydro roedd Nicaragua mewn stad economaidd ofnadwy, a daeth y gwrth-bleidiau i gyd at ei gilydd i ffurfio ffrynt gwrth-Sandinista. Collodd y Sandinista yr etholiad yn 1990, ac eto yn 1996 a daeth Violeta Barrios de Chamoro (addysgwyd yn America) yn Arlywydd. Hi oedd perchennog La Prensa, y papur gafodd ei gau gan lywodraeth Sandinista am fod ym mhoced y CIA. Roedd y chwyldro gogoneddus ar ben - wedi cael ei drechu gan ymyrraeth Unol Daleithiau`r America. Roedd America wedi gwario biliynau o ddoleri ar derfysg economaidd, propaganda, a chreu ac arfogi`r Contra - ac wedi gwneud hynny i gyd am eu bod yn ofni llywodraeth oedd yn fodlon helpu eu pobl, ac oedd yn llywodraethu nid er eu lles eu hunain, ond er mwyn gwella safon iechyd, llythrennedd, a rhoi hawliau sifil a phleidlais i`w pobl.

Erbyn heddiw mae diweithdra yn 60% yn Nicaragua, a`r gwelliannau mawr mewn llythrennedd a gofal iechyd wedi diflannu. Pan ofynnwyd i Daniel Ortega, arweinydd `llywodraeth y beirdd a`r deallusion` pam nad oedd FSLN, plaid y bobl, yn ennill etholiadau, dywedodd *mae`n anodd trefnu pobl ddiwaith.*

Roedd chwyldro`r Sandinista yn llwyddiant serch hynny, ac yn dangos bod modd gwella bywydau pobl gyffredin a`u rhyddhau o ormes, a byddai wedi llwyddo, ac yn dal i lwyddo heblaw am weithredoedd America. Dywedodd Daniel Ortega pan gollodd etholiadau 1990....

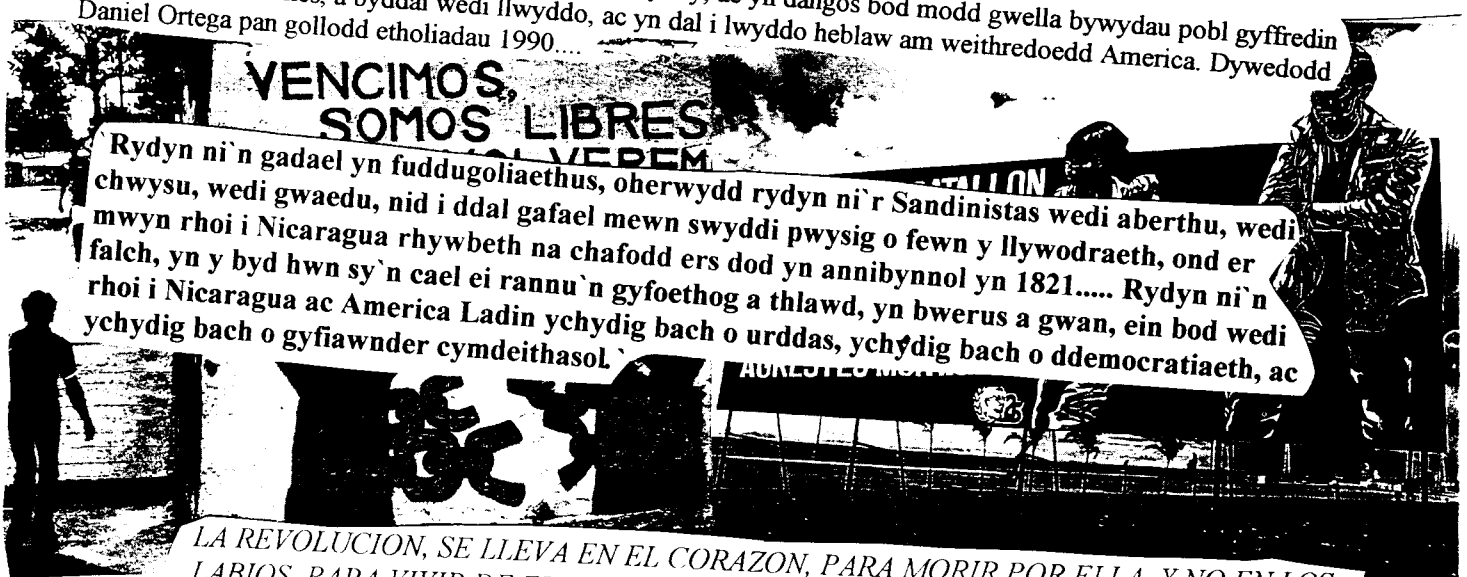

`Rydyn ni`n gadael yn fuddugoliaethus, oherwydd rydyn ni`r Sandinistas wedi aberthu, wedi chwysu, wedi gwaedu, nid i ddal gafael mewn swyddi pwysig o fewn y llywodraeth, ond er mwyn rhoi i Nicaragua rhywbeth na chafodd ers dod yn annibynnol yn 1821..... Rydyn ni`n falch, yn y byd hwn sy`n cael ei rannu`n gyfoethog a thlawd, yn bwerus a gwan, ein bod wedi rhoi i Nicaragua ac America Ladin ychydig bach o urddas, ychydig bach o ddemocratiaeth, ac ychydig bach o gyfiawnder cymdeithasol.`

LA REVOLUCION, SE LLEVA EN EL CORAZON, PARA MORIR POR ELLA, Y NO EN LOS LABIOS, PARA VIVIR DE ELLA - NO PASARAN!